

Марущенко О.А. Англійська мова як іноземна на підготовчих відділеннях: ризики й зиски/ О.А. Марущенко//Матеріали LI навчально-методичної конференції «Англомовне навчання в ХНМУ: сучасний стан, проблеми та перспективи». – Харків : ХНМУ, 2018. – Вип. 9. – С. 91-93.

Марущенко О.А.

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА НА ПІДГОТОВЧИХ ВІДДІЛЕННЯХ: РИЗИКИ Й ЗИСКИ

Останніми роками викладання англійської мови іноземцям на довузівському освітньому рівні все частіше стає предметом фахових дискусій. Українська та російська вже багато років мають такий статус: вони успішно викладаються іноземним громадянам, які в подальшому планують вступити на перший курс вищої школи за тим чи іншим напрямом підготовки, для чого необхідно володіти мовою навчання. Нинішній бурхливий розвиток в Україні англійської мови як мови навчання сформував цілком очікуваний клієнтський запит на ринку освітніх послуг: якщо іноземні громадяни бажають навчатися в нашій країні саме англійською мовою, але при цьому не володіють нею на достатньому рівні, то підготовчі відділення (факультети) українських вишів теоретично можуть задовольнити таку потребу: попит породжує пропозицію.

Така освітня програма не унормована на державному рівні. Натомість в умовах автономії вищих навчальних закладів це не є суттєвою перешкодою – довузівське англомовне навчання іноземців може бути легітимізоване рішенням ученої ради. І принаймні декілька вишів уже заявили про організацію цього виду освітньої підготовки¹. Більшість же, серед яких і наш університет, наразі ще обговорює таку перспективу. І якщо особливості використання української чи російської мови на підготовчих відділеннях вивчені дуже детально, адже успішно «відпрацьовані» протягом не одного десятиліття (передусім з організаційного й методичного боків: значний

¹ Наприклад: Тернопільський національний економічний університет, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Харківський національний університет радіоелектроніки, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

внесок у це зробили Х. Бахтіярова, Е. Джурко, Г. Євстигнєєва, Ю. Жлуктенко, Т. Кудіна, Л. Паламар, О. Туркевич, Н. Ушакова, Н. Федотова, А. Чистякова та інші), то англійська як іноземна на довузівському рівні наразі є цілковитою «terra incognita». Характеристика основних труднощів і ризиків, а з іншого боку – зисків від створення такої англомовної довузівської програми для іноземців – мета статті.

Власне, зиски цілком прогнозовані й очевидні: збільшення іноземного студентського контингенту (а з ним – і капіталу), відкриття нової програми підготовки (що є не тільки культурним, а й символічним капіталом у полі освіти), створення нових робочих місць, розвиток англомовного викладання, привертання додаткової уваги іноземців до інших освітніх програм вишу, на яких можна продовжити власну освітню траєкторію.

У тому, що наразі лише окремі вищі навчальні заклади започаткували англомовну довузівську підготовку, «винна» ціла низка об'єктивних перепон. Спираючись на власний восьмирічний досвід керування підготовчим відділенням для іноземних громадян, виділю п'ять таких чинників і коротко охарактеризую кожний з них.

1. Навчання будуть здійснювати не носії мови. У «класичному» варіанті, коли іноземці вступають на довузівську підготовку для вивчення української або російської мови, викладацький склад якраз є носієм мови навчання. У випадку з англійською так не буде. Варіант, за яким для викладання запрошуватимуться справжні носії англійської мови, відкину як фантастичний: Закон України «Про вищу освіту» не заперечує такої можливості, але на практиці переважна більшість українських вишів фінансово та організаційно просто не зможуть це реалізувати.

Першому згаданому чиннику начебто можна заперечити: українських студентів англійської мови навчають саме українські викладачі, а не носії мови, і результати непогані. І ось тут час згадати про наступний чинник.

2. Відсутність мови-посередника. У щойно згаданому випадку мова-посередник є – українська або російська. Саме завдяки цьому посередництву український педагог може ефективно навчати англійській своїх співгромадян.

У випадку з англومовним викладанням цього не буде: арабські студенти (а саме вони потенційно є основними клієнтами такої освітньої програми), які вступатимуть на англومовне навчання, не володіють українською чи російською, а наші викладачі – арабською (принаймні в переважній більшості). І навіть якщо програму підготовки побудувати так, щоб студентство, до початку вивчення англійської мови, спершу оволоділо українською (російською), опанованого рівня не буде достатньо для повноцінного мовного посередництва.

3. Відсутність мовного середовища. Підтримку мовного середовища (транспорт, магазини, театри, інші громадські місця) важко переоцінити: процес навчання на підготовчому відділенні спеціально побудований таким чином, щоб мовне середовище було задіяне активно.

Але у випадку з англومовною довузівською підготовкою це зробити вкрай складно: загалом населення України не володіє англійською мовою (а в окремих протилежних випадках вона все одно не є рідною), візуальний же простір великих міст наповнений англومовним контентом лише частково – передусім у вигляді рекламних вивісок та деяких інформаційних повідомлень.

Слід окремо зазначити: перші три описані чинники не можуть бути подолані в принципі, вони є об'єктивною даністю, на яку майже не вплинути. Але при цьому вони вирішальні, адже апріорі суттєво знижують кінцеву результативність й ефективність упровадження англومовної довузівської підготовки в українській вищій школі.

Наступні ж два чинники теоретично можуть бути знівельовані, але для цього потрібно докласти значних системних й багатовекторних зусиль.

4. Відсутність масиву навчально-методичних напрацювань (про повноцінне забезпечення навіть не йдеться) щодо **викладання англійської**

мови як іноземної на підготовчих відділеннях (факультетах). Це пояснюється багаторічною відсутністю відповідного запиту з боку клієнтів освітнього поля: навряд чи колись можна було всерйоз розраховувати на те, що прийде час, коли українські викладачі навчатимуть англійської мови арабське та інше іноземне студентство. Цей чинник гіпотетично міг би бути подоланий, якби не наступний, п'ятий, пункт.

5. Відсутність значної кількості висококваліфікованих викладачів, умотивованих і готових до такої надскладної роботи, як викладання нерідної для себе мови іноземному контингенту без можливості залучення мови-посередника, без підтримки мовного середовища, у цілковитому навчально-методичному вакуумі.

Підбиваючи підсумки, слід сказати, що труднощі та ризики впровадження англійської мови як іноземної в практику підготовчих відділень (факультетів) для іноземних громадян, на мою думку, переважають потенційні зиски від такої діяльності. Більшість об'єктивних чинників, що визначають реалізацію цієї освітньої програми, є фактично нездоланими, через що неодмінно страждатиме сама якість освіти. Як результат, репутаційні ризики може понести вищий навчальний заклад, адже клієнт, який платить гроші, завжди правий, і за «від початку обмежену якість» англomовного довузівського викладання відповідатиме саме виш.

Однак вищесказане не означає, що описана практика не може бути впроваджена, наприклад, як експериментальна. Більш того, у такому вигляді вона, імовірно, стане об'єктом подальших усебічних досліджень, кінцева мета яких полягатиме в пошуку балансу між новими викликами ринку освітніх послуг, від яких вищі навчальні заклади просто не зможуть «відмахнутися», і необхідністю забезпечити якісну освітню підготовку.